

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету фінансів та обліку

Андрій КІЗИМА

2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. проректора з науково-педагогічної роботи

Віктор ОСТРОВЕРХОВ

2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни

«ЕКОНОМІКА І ФІНАНСИ СТРАХОВИХ ФІРМ»

ступінь вищої освіти – бакалавр

галузь знань – 23 «Соціальна робота»

спеціальність – 232 «Соціальне забезпечення»

освітньо-професійна програма «Соціальне забезпечення»

Кафедра фінансових технологій та банківського бізнесу

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практ. заняття (год.)	ІРС (год.)	Тренінг, КПЗ (год.)	Самост. робота студ. (год.)	Разом (год.)	Залік (семестр)
Денна	3	5	28	14	3	6	99	150	5

31.07.2023

Тернопіль – 2023

Робочу програму склав доцент кафедри фінансових технологій та банківського бізнесу, канд. екон. наук, доцент Володимир КОСТЕЦЬКИЙ

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри фінансових технологій та банківського бізнесу, протокол № 1 від 28.08.2023 р.

Завідувач кафедри фінансових технологій та банківського бізнесу
д-р екон. наук, професор

Ольга КНЕЙСЛЕР

Розглянуто та схвалено групою забезпечення спеціальності 232 «Соціальне забезпечення», протокол № 1 від 30.08.2023 р.

Голова групи забезпечення спеціальності
канд. екон. наук, доцент

Галина КУЛИНА

Гарант освітньої програми
д-р. екон. наук, доцент

Микола СТЕЦЬКО

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ЕКОНОМІКА І ФІНАНСИ СТРАХОВИХ ФІРМ”

1. Опис дисципліни “Економіка і фінанси страхових фірм”

Дисципліна – “Економіка і фінанси страхових фірм”	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 5	Галузь знань – 23 Соціальна робота	Вибіркова дисципліна
Кількість залікових модулів – 3	Спеціальність – 232 Соціальне забезпечення Освітньо-професійна програма “Соціальне забезпечення”	Рік підготовки – 3 Семестр – 5
Кількість змістових модулів – 3	Ступінь вищої освіти – бакалавр	Лекції – 28 год.
Загальна кількість годин – 150		Практичні заняття – 14 год.
		Індивідуальна робота – 3 год.
Тижневих годин – 10,7 год., з них аудиторних – 3 год.		Тренінг, КПЗ – 6 год.
		Самостійна робота – 99 год.
		Вид підсумкового контролю – залік

2. Мета і завдання вивчення дисципліни “Економіка і фінанси страхових фірм”

2.1. Мета вивчення дисципліни

Дисципліна “Економіка і фінанси страхових фірм” спрямована на ґрунтовне засвоєння студентами теоретичних знань та формування відповідних практичних навиків щодо організації й управління економікою та фінансами страхових фірм.

Головним завданням курсу є послідовне та систематизоване вивчення порядку утворення, економічного механізму функціонування та ліквідації страхових компаній, їх організаційних структур; формування знань з вибору раціональної системи оплати праці та матеріального стимулювання працівників; освоєння порядку формування та використання статутного фонду, страхових резервів, прибутку від страхової діяльності; механізму оподаткування страхових компаній і методики визначення їх фінансової надійності та платоспроможності; ідентифікацію чинників формування ціни страхового продукту та розуміння специфіки грошових надходжень й інвестиційної діяльності страховика.

2.2. Завдання вивчення дисципліни

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- вивчення порядку утворення, функціонування та ліквідації страхових компаній;

- освоєння економічного механізму та організаційних структур страховиків;
- розуміння системи оплати праці та різних методик й моделей мотивації персоналу в страхових компаніях;
- вивчення порядку утворення, формування та використання статутного фонду страховика;
- ідентифікація грошових надходжень страхових компаній та освоєння методики визначення ціни страхового продукту;
- розгляд страхових резервів та вивчення методик їх визначення й напрямків використання;
- розуміння специфіки інвестиційної діяльності страховика та особливостей його інвестиційного портфеля;
- вивчення порядку утворення прибутку страхової компанії у розрізі його страхової, фінансової, інвестиційної та іншої діяльності, а також напрямків його використання;
- знання системи оподаткування страхових організацій в Україні та методики оподаткування страховиків згідно з Податковим кодексом;
- розгляд фінансової надійності та платоспроможності страховика та основних чинників, котрі їх забезпечують.

2.3. У результаті вивчення дисципліни студенти повинні:

- розуміти порядок створення, функціонування та ліквідації страхових компаній та вирізняти існуючі організаційні форми страховиків. Вміти на практиці проводити фінансову санацію та оздоровлення страховика
- розрізняти організаційні структури та економічний механізм страхової компанії, вміти на практиці застосовувати навички щодо формування фінансових, матеріальних, трудових ресурсів страховика;
- використовувати системи оплати праці та різну методику й моделі мотивації персоналу в страхових компаніях
- розуміти порядок утворення, формування та використання статутного фонду страховика
- здатність ідентифікувати грошові надходження страхових компаній та застосовувати на практиці методику визначення ціни страхового продукту
- здійснювати аналіз страхових технічних резервів із загального страхування та математичних резервів. Здатність застосовувати на практиці методику формування страхових резервів. Вміти пояснювати необхідність державного регулювання розміщення коштів страхових резервів та нормативи розміщення й інвестування коштів страхових резервів
- мати ґрунтовні знання щодо специфіки інвестиційної діяльності страховика та здатність оцінювати його інвестиційний портфель
- здатність застосовувати на практиці порядок утворення прибутку страхової компанії у розрізі його страхової, фінансової, інвестиційної та іншої діяльності, визначати напрямки його розподілу
- вміти пояснювати систему оподаткування страхових організацій в Україні та методику оподаткування страховиків згідно з Податковим кодексом України
- мати ґрунтовні знання щодо фінансової надійності страховика та умов її забезпечення. Здатність визначати фінансову стійкість страхового фонду та страхових компаній
- здатність застосовувати на практиці методику визначення рівня платоспроможності страхової компанії та ідентифікувати умови, які її забезпечують.

3. Програма дисципліни “Економіка та фінанси страхових фірм”

Змістовий модуль 1. Організація та економіка страхової компанії

Тема 1. Утворення та ліквідація страхових компаній.

Організаційно-правові форми страхових компаній згідно Закону України “Про страхування”. Порядок утворення страховиків. Ініціативна група та установчі документи. Реєстрація страхової компанії як юридичної особи. Перший випуск акцій і його реєстрація. Ліцензування страхової компанії в органі нагляду і отримання прав страховика.

Реорганізація страхової компанії. Способи і порядок реорганізації. Злиття компаній і приєднання однієї компанії до іншої.

Припинення діяльності страхової компанії та її ліквідація. Причини ліквідації. Санация страхової компанії. Закон України “Про страхування” про причини і порядок фінансового оздоровлення страхової компанії.

Тема 2. Економічний механізм страхової компанії. Організаційні структури страховиків.

Поняття про економічний механізм страхової компанії. Економічно-організаційні фактори, котрі впливають на економічний механізм: тривалість дії договорів страхування, частота сплати страхових платежів і страхових внесків, формування страхових резервів, використання інвестиційного доходу. Формування страхових резервів і утримання страхової компанії як основні складові частини економічного механізму та їх взаємодія. Страховий платіж і страховий внесок як початкові (відправні) точки економічного механізму. Графічні схеми економічних механізмів компаній з ризикового страхування і страхування життя. Особливості економічних механізмів в компаніях з ризикового страхування і страхування життя. Особливості утворення страхових резервів при ризиковому страхуванні і страхуванні життя.

Характеристика і порядок здійснення витрат на утримання страхової компанії. Європейська класифікація цих витрат. Українська класифікація витрат на утримання страхової компанії. Поняття “витрати на ведення справи” та його недоліки. Поняття про собівартість страхової послуги та її складові частини. Шляхи зниження собівартості страхових послуг.

Поняття про організаційні структури та їх взаємозв'язок з методами та цілями управління. Гнучкість і змінність організаційних структур як необхідний елемент діяльності в ринкових умовах. Права органів управління страховими компаніями щодо організаційних структур. Внутрішні і зовнішні (територіальні) структури страхових компаній.

Характеристика внутрішніх організаційних структур. Збори акціонерів і наглядова рада. Правління компанії. Відділи, департаменти, управління та зв'язки між ними.

Зовнішні (територіальні) структури страхових компаній. Центральний офіс і відокремлені підрозділи. Види відокремлених підрозділів (представництва і філії). Юридичний статус та діяльність відокремлених підрозділів. Положення про відокремлений підрозділ і довіреність керівника підрозділу. Структура відокремленого підрозділу, його завдання, права і обов'язки. Особливості діяльності відокремленого підрозділу та бухгалтерського обліку його операцій.

Розподіл обов'язків між працівниками відділів, департаментів, управлінь, відокремлених підрозділів. Посадові інструкції як основний документ, котрий регламентує обов'язки працівників і застосовується для оплати їх праці.

Тема 3. Оплата праці і матеріальне стимулювання в страхових компаніях.

Загальна характеристика систем оплати праці і матеріального стимулювання (преміювання) в страхових компаніях. Положення про оплату і матеріальне стимулювання

в страховій компанії як основний внутрішній документ, котрий регламентує оплату і стимулювання праці.

Традиційні (почасова та відрядна) системи оплати і стимулювання праці. Оплата праці управлінського персоналу компанії на підставі ставок (окладів) і додатків до них. Штатний розклад і система ставок. Преміальні системи і показники для них. Загальні і часткові показники діяльності компанії, за котрі здійснюється преміювання. Позбавлення премій. Доплата за виконання менеджерським персоналом додаткових функцій. Особливості оплати праці вищого менеджерського персоналу. Оплата і стимулювання праці страхових агентів і аквізиторів. Основна мета діяльності агентів і аквізиторів як вирішальний показник побудови системи оплати праці і стимулювання її результатів. Основні і додаткові функції агентів, згідно з котрими оплачується їхня праця. Комісійна (процентна) винагорода як спосіб оплати праці за виконання основних функцій агента і аквізитора. Доплати за виконання додаткових функцій (обслуговування списків, контроль за надходженням платежів, участь в зборі документації для визначення збитків та ін.). Преміювання агентів та аквізиторів за результати діяльності.

Змістовий модуль 2. Фінанси і оподаткування страхових компаній.

Тема 4. Статутний фонд страхової компанії, його утворення та використання.

Статутний фонд страхової компанії як первинне джерело її коштів і умова забезпечення фінансової надійності та платоспроможності.

Утворення статутного фонду. Мінімальні розміри статутних фондів компаній з ризикового страхування та страхування життя згідно Закону України “Про страхування”. Випуск і продаж акцій як єдине джерело статутного фонду.

Призначення і використання статутного фонду. Здійснення окремих господарських операцій за рахунок статутного фонду в початковий період діяльності страхової компанії. Інвестування коштів статутного фонду. Порядок збільшення і зменшення статутного фонду. Повернення статутного фонду акціонерам при ліквідації страхової компанії. Викуп акцій згідно бажання акціонера або при реорганізації страхової компанії.

Тема 5. Ціна страхового продукту і грошові надходження страхової компанії.

Страховий тариф як ціна страхового продукту. Структура страхового тарифу продуктів з ризикових видів страхування та зі страхування життя.

Страховий тариф-нетто і навантаження та їх призначення. Особливості страхових тарифів зі страхування життя. Одиниці, в яких встановлюються страхові тарифи.

Джерела грошових надходжень страхових компаній: від страхової, перестраховальної та фінансової діяльності, від інвестиційних операцій та від інших видів діяльності.

Надходження грошових коштів від страхової і перестраховальної діяльності. Розміри і частота надходжень залежно від видів страхових продуктів. Надходження від відокремлених підрозділів страхових компаній. Розподіл (використання) страхових платежів.

Надходження грошових коштів від фінансової діяльності та їх використання.

Грошові надходження від інвестиційних операцій та їх використання.

Грошові надходження від інших видів діяльності страхової компанії та їх використання.

Тема 6. Страхові резерви, їх склад, порядок формування та використання.

Поняття про страхові резерви як джерело майбутніх виплат страхових сум і страхового відшкодування. Страхові резерви як засіб забезпечення фінансової надійності страхової компанії.

Види страхових резервів в страхових компаніях з ризикового страхування. Види

страхових резервів згідно директив Європейського Союзу. Порядок утворення і використання страхових резервів в компаніях з ризикового страхування.

Види страхових резервів в компаніях зі страхування життя. Порядок утворення і використання резервів згідно Закону України “Про страхування”. Використання інвестиційного доходу і напрями та пропорції його розподілу між страховими резервами і витратами на утримання страхової компанії. Математичні і реальні резерви в компаніях зі страхування життя. Причини відхилень реальних резервів від математичних і приведення їх у відповідність до математичних. Використання резервів зі страхування життя.

Централізовані резервні фонди, порядок їх утворення та використання. Централізований гарантійний фонд МТСБУ та інших добровільних об’єднань страховиків України. Гарантійний фонд страхової компанії. Вільні резерви, їх призначення та порядок утворення і використання.

Тема 7. Інвестиційна діяльність та формування портфеля інвестицій страховика.

Розрив в часі між надходженням страхових платежів (страхових внесків) і виплатою страхового відшкодування (страхових сум) як об’єктивна передумова інвестиційних операцій. Мета інвестиційних операцій.

Статутний фонд і страхові резерви як джерела інвестиційних операцій.

Закон України “Про страхування” (редакція 2001 р. та 2021 р.) про вимоги щодо розміщення коштів страхових резервів. Напрями інвестування страхових резервів. Напрями інвестування галузей економіки за рахунок коштів страхових резервів.

Види інвестиційних операцій. Банківські депозити, купівля акцій і облігацій, засновницька діяльність як основні види інвестиційних операцій.

Планування інвестиційних операцій. Інвестиційні проекти та їх реалізація. Контроль за ходом інвестиційних операцій.

Доходи від інвестиційних операцій та їх використання.

Тема 8. Утворення і використання прибутку в страхових компаніях.

Прибуток як основний фінансовий показник діяльності страхової компанії. Види прибутків залежно від джерел їх утворення. Особливості утворення прибутків в компаніях з ризикового страхування і зі страхування життя.

Порядок утворення прибутку в компаніях з ризикового страхування. Резерв незароблених премій, зароблені премії, доходи від страхової діяльності і витрати на страхову діяльність як основні етапи визначення прибутку від страхової діяльності. Доходи від інвестиційних операцій та їх перетворення у прибуток.

Визначення прибутку в компаніях зі страхування життя. Прибуток від страхової та від інвестиційної діяльності.

Напрями використання прибутку в страхових компаніях. Розподіл прибутку згідно рішення зборів акціонерів. Пропорції розподілу прибутку за окремими напрямками його використання.

Тема 9. Оподаткування страхових компаній.

Види податків, які сплачують страхові компанії. Джерела і об’єкти оподаткування в страхових компаніях.

Характеристика діючої системи оподаткування страхових компаній.

Податок на прибуток як основний вид податків та порядок його сплати компаніями із загального (ризикового) страхування і страхування життя.

Комунальний податок і порядок його сплати.

Податок з власників транспортних засобів і порядок його сплати.

Земельний податок і порядок його сплати.

Інші податки і порядок їх сплати (податок з дивідендів, оподаткування доходів від

перестраховальних операцій, оподаткування доходів нерезидентів, отриманих в Україні). Особливості сплати податку на додану вартість.

Змістовий модуль 3. Фінансова надійність і платоспроможність страхової компанії

Тема 10. Фінансова надійність страхової компанії та критерії її визначення.

Поняття про фінансову надійність страхової компанії і способи її забезпечення. Взаємозв'язок способів забезпечення фінансової надійності страхової компанії.

Досягнення фінансової надійності страхової компанії. Забезпечення відповідного розміру власних коштів. Збалансованість страхового портфеля і його досягнення. Утворення страхових резервів у розмірах, відповідних до величини зобов'язань та їх розміщення. Перестраховальні операції як фактор фінансової надійності. Контроль за використанням способів забезпечення фінансової надійності страхової компанії.

Тема 11. Платоспроможність страхової компанії та умови її забезпечення.

Поняття про платоспроможність страхової компанії. Статутний фонд і технічні резерви як основні фактори платоспроможності страхової компанії.

Показники, котрі контролюються органами нагляду за страховою діяльністю з метою забезпечення платоспроможності страхових компаній.

Показники платоспроможності страхових компаній з ризикового страхування і страхування життя та порядок їх визначення.

4. Структура залікового кредиту з дисципліни “Економіка і фінанси страхових фірм”

Тема	Кількість годин					
	Лекції	Практ. заняття	Інд. робота	Тренінг, КПЗ	Самостій на робота	Контр. заходи
<i>Змістовий модуль 1. Організація та економіка страхової компанії</i>						
Тема 1. Утворення та ліквідація страхових компаній	2	1	-	2	9	поточне опитування
Тема 2. Економічний механізм страхової компанії. Організаційні структури страховиків	2	1	-		9	поточне опитування
Тема 3. Оплата праці і матеріальне стимулювання в страхових компаніях	2		-		9	поточне опитування
<i>Змістовий модуль 2. Фінанси і оподаткування страхових компаній</i>						
Тема 4. Статутний фонд страхової компанії, його утворення та використання	2	1	-	2	9	поточне опитування
Тема 5. Ціна страхового продукту і грошові надходження страхової компанії	2	1	1		9	поточне опитування
Тема 6. Страхові резерви,	4	2			9	поточне

їх склад, порядок формування та використання			1			опитування
Тема 7. Інвестиційна діяльність та формування портфеля інвестицій страховика	4	2	-		9	поточне опитування
Тема 8. Утворення і використання прибутку в страхових компаніях	2	1	-		9	поточне опитування
Тема 9. Оподаткування страхових компаній	2	1	-		9	поточне опитування
<i>Змістовий модуль 3. Фінансова надійність і платоспроможність страхової компанії</i>						
Тема 10. Фінансова надійність страхової компанії та критерії її визначення	4	2	1	2	9	поточне опитування
Тема 11. Платоспроможність страхової компанії та умови її забезпечення	2	2	-		9	поточне опитування
Разом	28	14	3	6	99	

5. Тематика практичних занять

Практичне заняття 1

Тема 1. Утворення та ліквідація страхових компаній

Мета полягає в розумінні сутності та особливостей утворення та ліквідації страхових компаній.

Питання для обговорення:

1. Страхова компанія як суб'єкт підприємницької діяльності.
2. Порядок утворення страховика.
3. Особливості функціонування та специфіка діяльності страхових компаній як фінансових установ.
4. Порядок ліквідації страхової компанії.

Тема 2. Економічний механізм страхової компанії. Організаційні структури страховиків

Мета полягає в розгляді економічного механізму страхової компанії, а також організаційних структур страховиків.

Питання для обговорення:

1. Організаційна структура страхової компанії.
2. Об'єднання страховиків: види та завдання.
3. Економічний механізм управління страховою компанією.

Тема 3. Оплата праці і матеріальне стимулювання в страхових компаніях

Мета полягає в розумінні механізму оплати праці і матеріального стимулювання в страхових компаніях.

Питання для обговорення:

1. Загальна характеристика систем оплати праці в страхових компаніях.
2. Системи та моделі оплати праці в страховій компанії.

3. Матеріальне стимулювання та мотивація працівників у страхових компаніях.
4. Принципи заохочення керівників до ефективної роботи.

Практичне заняття 2

Тема 4. Статутний фонд страхової компанії, його утворення та використання

Мета полягає в розумінні особливостей утворення та використання статутного фонду страхової компанії.

Питання для обговорення:

1. Утворення статного капіталу, його призначення та використання.
2. Порядок збільшення і зменшення статутного капіталу.
3. Інвестування коштів статутного капіталу.
4. Повернення статутного капіталу акціонерам.

Тема 5. Ціна страхового продукту і грошові надходження страхової компанії

Мета полягає в розумінні особливостей ціноутворення страхового продукту, джерел грошових надходжень страхової компанії.

Питання для обговорення:

1. Сутність грошових надходжень страховика та їх класифікація.
2. Страхові премії як головне джерело надходжень страхової організації від операційної діяльності.
3. Інші надходження страховиків від операційної діяльності.
4. Грошові надходження страховиків від інвестиційної та фінансової діяльності; інші доходи.
5. Фінансова звітність страховика, її призначення та склад.

Практичне заняття 3

Тема 6. Страхові резерви, їх склад, порядок формування та використання

Мета полягає в розгляді сутності, складу та порядку формування й використання страхових резервів страховика.

Питання для обговорення:

1. Поняття страхових технічних резервів із загального страхування та їх склад.
2. Резерви премій та методи їх формування
3. Резерви збитків та методи їх формування.
4. Інші види технічних резервів та методи їх формування.
5. Резерви зі страхування життя, мета та джерела їх утворення.
6. Порядок розрахунку резервів довгострокових зобов'язань.
7. Резерви належних виплат страхових сум.
8. Необхідність державного регулювання розміщення коштів страхових резервів та його зміст.
9. Принципи розміщення коштів страхових резервів
10. Нормативи розміщення та інвестування коштів страхових технічних резервів страховиків, які здійснюють загальне страхування.
11. Нормативи розміщення та інвестування коштів страхових резервів страховиків, які здійснюють страхування життя.

Практичне заняття 4

Тема 7. Інвестиційна діяльність та формування портфеля інвестицій страховика

Мета полягає в розгляді специфіки інвестиційної діяльності страховика та формування його портфеля інвестицій.

Питання для обговорення:

1. Необхідність державного регулювання розміщення коштів страхових резервів та його зміст.

2. Принципи розміщення коштів страхових резервів
3. Нормативи розміщення та інвестування коштів страхових технічних резервів страховиків, які здійснюють загальне страхування.
4. Нормативи розміщення та інвестування коштів страхових резервів страховиків, які здійснюють страхування життя.

Практичне заняття 5

Тема 8. Утворення і використання прибутку в страхових компаніях

Мета полягає в оцінці фінансових результатів діяльності страхової компанії, особливостей утворення і використання прибутку в страховика.

Питання для обговорення:

1. Зміст, склад та джерела формування доходів страхових компаній.
2. Особливості здійснення витрат страховика та порядок їх фінансування.
3. Формування, розподіл і використання прибутку страхових компаній.
4. Використання прибутку страхових компаній у зарубіжних країнах.
5. Система показників рентабельності страховика та методи їх обчислення.

Тема 9. Оподаткування страхових компаній

Мета полягає в розгляді особливостей оподаткування страхових компаній в Україні та світі.

Питання для обговорення:

1. Оподаткування доходів від страхової діяльності.
2. Особливості оподаткування доходів від нестрахових операцій.
3. Зміст та порядок складання декларації з податку на доходи (прибуток) страхової компанії.
4. Інші загальнодержавні та місцеві податки і збори, що сплачуються страховими організаціями.
5. Оподаткування страхових компаній у зарубіжних країнах.

Практичне заняття 6

Тема 10. Фінансова надійність страхової компанії та критерії її визначення

Мета полягає в аналізі фінансової надійності страховика та критеріїв її визначення.

Питання для обговорення:

1. Оцінка фінансового стану страховика: необхідність, значення та основні принципи її здійснення.
2. Поняття фінансової надійності та стійкості страхових компаній.
3. Фактори та критерії визначення фінансової надійності страхових компаній.

Практичне заняття 7

Тема 11. Платоспроможність страхової компанії та умови її забезпечення

Мета полягає в аналізі платоспроможності страховика та методики її визначення.

Питання для обговорення:

1. Платоспроможність страхових організацій та умови її забезпечення.
2. Фактичний і нормативний запаси платоспроможності страховика, порядок їх розрахунку.
3. Рейтингова оцінка фінансового стану страхових компаній: мета, завдання та методичні засади її проведення.

6. Комплексне практичне індивідуальне завдання

Для студентів денної форми навчання особливе значення мають індивідуальні завдання з дисципліни “Економіка і фінанси страхових фірм”, які виконуються самостійно

кожним студентом і охоплюють основні теми дисципліни. Виконання даних завдань студентами має на меті більш глибоке й повне засвоєння теоретичного матеріалу з основ економіки та фінансів страхових компаній, оволодіння навиками застосування набутих теоретичних знань на практиці.

Виконання індивідуальних завдань є одним із обов'язкових складових модулів залікового кредиту з дисципліни.

Завдання до КПЗу:

Завдання 1. На основі опрацювання Ст. 12-15 Закону України “Про страхування” від 18.11.2021 р. (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>) опишіть покрокову процедуру ліцензування страхової компанії в Україні (порядок звернення, необхідний пакет документів та процедуру його розгляду, можливості зміни обсягу ліцензії).

Завдання 2. Підтвердіть або спростуйте твердження:

Твердження	Так/ні
Страхова компанія, як і будь-який інший суб'єкт господарювання, формує грошові потоки від операційної (страхової), інвестиційної та фінансової діяльності	
Найбільші грошові потоки страхова компанія формує від здійснення інвестиційної діяльності	
У процесі здійснення страхових операцій компанія акумулює грошові кошти у вигляді премій за договорами страхування, співстрахування та перестрахування	
Інвестиційна діяльність дозволяє акумулювати додаткові надходження у вигляді отриманих кредитів	
Одним із шляхів фінансування діяльності страхових компаній залучення кредитних ресурсів	
В процесі кругообігу фінансових ресурсів страхової компанії відсутня стадія виробництва у зв'язку з чим капітал існує лише у грошовій формі	
Страховик акумулює грошові кошти у трьох особливих формах: власному капіталі, страхових резервах та довгострокових кредитах	
На момент створення страхової компанії базовим елементом її капіталу є кредитні ресурси	

Завдання 3. Здійснити аналіз ефективності використання фінансових ресурсів страховика на основі опрацювання фінансової звітності страхової компанії, обраної за власним бажанням із діючих на вітчизняному страховому ринку (або поданої за посиланням <http://skcredo.com.ua/finansova-zvitnist>).

Дані представити у вигляді таблиці.

Таблиця

Динаміка показників ефективності використання фінансових ресурсів страховою компанією

Показники	Звітні дані страховика		
	Значення за роками		Темп зростання, %
	202_р.	202_р.	202_р./202_р.
1. Страхові платежі, тис. грн. (форма звітності 2, код рядка 2010)			
2. Страхові виплати, тис. грн. (форма звітності 2, код рядка 2070)			

3. Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн (форма звітності 2, код рядка 2190/2195)			
4. Чистий прибуток, тис. грн (форма звітності 2, код рядка 2350/2355)			
5. Рівень виплат, %			
6. Рентабельність продажів, %			
7. Рентабельність власного капіталу, %			
8. Рентабельність активів, %			

Завдання 4. За вихідними даними таблиці розрахувати чистий фінансовий результат діяльності страхової компанії.

Таблиця

Вихідні дані для розрахунку чистого фінансового результату діяльності страхової компанії

Показник	Умовні позначення	Сума, тис. грн.
Премії підписані, валова сума	П1	782313
Премії, передані у перестраховування	П2	30017
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	31	77525
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	32	-129
Адміністративні витрати	АВ	209337
Витрати на збут	ВЗ	169508
Інші операційні витрати	ІОВ	48180
Собівартість послуг	С	16075
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	ЧЗСВ	352075
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	Д(В)ЗСР	-4615
Інші операційні доходи	ІОД	106389
Інші фінансові доходи	ІФД	44988
Інші доходи	ІД	248809
Інші витрати	ІВ	162825
Витрати (дохід) з податку на прибуток	ПП	41303

Завдання 5. На підставі вивчення законодавчих та нормативних документів скласти таблицю податків та обов'язкових платежів, що сплачують страхові компанії.

Таблиця

Податки та обов'язкові платежі, що сплачують страхові компанії

Найменування податку, збору або платежу	Об'єкт оподаткування	Джерело сплати	Ставки, %	Посилання на законодавчий чи нормативний акт

Завдання 6. Визначити фактичний запас платоспроможності страхової компанії НАСК “Оранта”, виходячи з нижче наведених даних за підсумками 2021 року (джерело вихідних даних <https://oranta.ua/upload/iblock/8d7/8d73210c540cbef3897ad0960f307e0d.PDF>):

- сума отриманих страхових премій за договорами страхування – 1182724 грн.
- сума премій, переданих у перестраховання, – 58861 грн.
- сума страхових технічних резервів – 675380 грн.
- валюта балансу (активи) – 1054870 грн.
- сума нематеріальних активів – 6758 грн.
- сума нестрахових зобов’язань – 59036 грн.
- сума сплаченого страхового відшкодування – 442930 грн., у т. ч. за договорами перестраховання – 38500 грн.

Виходячи з даних, наведених у задачі, визначити нормативний запас платоспроможності страховика на основі страхових премій.

7. Самостійна робота

Самостійна робота студентів має на меті формування пізнавальної активності студентів, засвоєння ними основних умінь та навичок роботи з навчальними матеріалами, поглиблення та розширення вже набутих знань, підвищення рівня організованості студентів тощо.

У процесі самостійної роботи студенти мають оволодіти вміннями та навичками:

- організації самостійної навчальної діяльності;
- самостійної роботи в бібліотеці з каталогами;
- праці з навчальною, навчально-методичною, науковою, науково-популярною літературою;
- конспектування літературних джерел;
- роботи з довідковою літературою;
- опрацювання статистичної інформації;
- написання рефератів з проблем курсу.

№ з/п	Тематика	К-сть годин
1.	Тема 1. Утворення та ліквідація страхових компаній	9
2.	Тема 2. Економічний механізм страхової компанії. Організаційні структури страховиків	9
3.	Тема 3. Оплата праці і матеріальне стимулювання в страхових компаніях	9
4.	Тема 4. Статутний фонд страхової компанії, його утворення та використання	9
5.	Тема 5. Ціна страхового продукту і грошові надходження страхової компанії	9
6.	Тема 6. Страхові резерви, їх склад, порядок формування та використання	9
7.	Тема 7. Інвестиційна діяльність та формування портфеля інвестицій страховика	9
8.	Тема 8. Утворення і використання прибутку в страхових компаніях	9
9.	Тема 9. Оподаткування страхових компаній	9
10.	Тема 10. Фінансова надійність страхової компанії та критерії її визначення	9
11.	Тема 11. Платоспроможність страхової компанії та умови її забезпечення	9
	Всього	99

8. Тренінг з дисципліни

Тематика: Аналіз фінансового стану страховика

Завдання: набуття студентами знань і вмінь щодо аналізу й оцінки фінансового стану страхових компаній, системи показників, які використовуються до оцінки платоспроможності, фінансової стійкості та надійності страховика.

Структура:

1. Ознайомлення студентів з методикою оцінки фінансового стану страховика. Розгляд системи показників, які дозволяють здійснити аналіз фінансового стану страховика.
2. Оцінка фінансового стану страховика за допомогою загального підходу та “Тестів раннього попередження”.
3. Аналіз платоспроможності досліджуваної страхової компанії.
4. Обговорення отриманих результатів.

9. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни “Економіка і фінанси страхових компаній” використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- поточне опитування;
- тестування;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- оцінювання результатів модульної контрольної роботи;
- оцінювання результатів КППЗ;
- оцінювання результатів самостійної роботи студентів;
- наукова дискусія;
- інші види індивідуальних та групових завдань;
- залік.

Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів і перескладання. Для виконання усіх видів завдань студентами і проведення контрольних заходів встановлюються конкретні терміни. Перескладання модулів проводиться в установленому порядку.

Політика щодо академічної доброчесності. Списування під час проведення контрольних заходів заборонені. Під час контрольного заходу студент може користуватися лише дозволеними допоміжними матеріалами або засобами, йому забороняється в будь-якій формі обмінюватися інформацією з іншими студентами, використовувати, розповсюджувати, збирати варіанти контрольних завдань.

Політика щодо відвідування. Відвідування занять є обов’язковим. За об’єктивних причин (наприклад, карантин, воєнний стан, хвороба, закордонне стажування) навчання може відбуватись в дистанційній формі за погодженням із керівником курсу з дозволу дирекції факультету.

10. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) навчальної дисципліни “Економіка і фінанси страхових фірм” визначається як середньозважена величина, в залежності від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2	Заліковий модуль 3
30 %	40 %	30 %
1. Усне опитування, тестування під час заняття (5 тем по 5 балів – макс. 25 балів) 2. Виконання завдань самостійної роботи – макс. 25 балів. 3. Письмова робота – макс. 50 балів.	1. Усне опитування, тестування під час заняття (6 тем по 5 балів – макс. 30 балів) 2. Виконання завдань самостійної роботи – макс. 20 балів. 3. Письмова робота – макс. 50 балів.	1. Написання КПЗ, яке включає вибір варіанту та розв’язання практичних завдань – макс. 50 балів. 2. Тренінг – макс. 30 балів 3. Захист КПЗ – макс. 20 балів

Критерії оцінювання роботи на практичному занятті

Здобувач вищої освіти на практичному занятті може отримати максимум 5 балів за шкалою:

5 балів ставиться за таких умов:

- студент активно працює протягом практичного заняття;
- глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань, дає повну, аргументовану, послідовну й обґрунтовану відповідь, що супроводжується правильними прикладами, на підтвердження власних думок, здійснює аналіз і формулює висновки, вільно послуговується страховою термінологією;
- розв’язує задачі, вирішує практичні та ситуаційні завдання, досконало володіє навиками користування фінансовою звітністю страховика та її ґрунтовного аналітичного опрацювання.

4 бали ставиться за таких умов:

- студент доволі активно працює протягом практичного заняття;
- дає правильний, достатньо повний, обґрунтований виклад навчального матеріалу, але при додаткових контрольних запитаннях, які ставить викладач, не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки;
- розв’язує задачі, вирішує практичні та ситуаційні завдання лише з певною допомогою викладача чи колег, вміє користуватися фінансовою звітністю страховика.

3 бали ставиться за таких умов:

- студент на занятті поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом викладача;
- загалом виявляє знання основного навчального матеріалу, що розглядається, та викладає його основний зміст, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки.

2 бали ставиться за таких умов:

- допускає суттєві помилки або зовсім пропускає матеріал і частково виправляє ці помилки тільки після підказок викладача;
- студент виявляє незнання значної частини навчального матеріалу, нелогічно його викладає, не може пояснити проблему, хоча і поверхнево її розуміє;
- викладає матеріал не достатньо зв’язно і без логічної послідовності.

1 бал ставиться за таких умов:

- студент фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) викладає початковий матеріал, припускаючи при цьому суттєвих неточностей і помилок, які не виправляє навіть при підказках викладача;
- виявляє нерозуміння змісту теоретичних питань та практичних завдань і, як наслідок цього – демонструє повну відсутність навичок як в аналізі явищ, так і в

подальшому виконанні практичних завдань.

Шкала оцінювання:

За шкалою університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90-100	відмінно	A (відмінно)
85-89	добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74	задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35-39	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№ з/п	Найменування	Номер теми
1.	Технічне забезпечення: мультимедійний проєктор, ноутбук, проєкційний екран.	1-11
2.	Базове програмне забезпечення: ОС Windows. Стандартне програмне забезпечення базових інформаційних технологій: MS Office (Word, Excel, PowerPoint, Microsoft Visio). Телекомунікаційне програмне забезпечення (Internet Explorer, Opera, Google Chrome, Firefox, Viber тощо).	1-11
3.	Комунікаційна навчальна платформа (Moodle) для організації дистанційного навчання (за необхідності).	1-11
4.	Комунікаційне програмне забезпечення Zoom для проведення занять в режимі on-line (за необхідності).	1-11
5.	Зразки форм фінансової звітності страхових компаній.	4-11

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

- Алескерова Ю., Астапкевич А. Фінансовий контроль за страховими компаніями. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 29. С. 420-426.
- Березька К., Кнейслер О., Спасів Н., Кулина Г. Інформаційна технологія прогнозування фінансових результатів страхових компаній. *Ukrainian Journal of Information Technology*. 2021. Vol. 3. No 2. P. 87-93.
- Гузела І. Моделювання сценаріїв оподаткування результатів діяльності страховиків України. *Світ фінансів*. 2021. № 3 (68). С. 101-114. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/44427/1/%D0%93%D0%A3%D0%97%D0%95%D0%9B%D0%90.PDF>
- Качула С., Лисяк Л., Ляшевський Я. Аналіз формування доходу і розподілу прибутку страхових компаній (на прикладі АК “Страхова група “ТАС”). *Агросвіт*. 2021. № 1-2. С. 12-19.
- Кисільова І., Величко А. Оцінка фінансової надійності страхової організації. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 28. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/471/453>
- Клепікова О. А., Поліщук С. О., Сарамков О. А., Нечай Д. В. Аналіз головних показників фінансової стійкості страхової компанії з використання імітаційного

модельовання. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Економічна»*. 2019. Вип. 96. С. 80-94.

7. Косарева І., Степаненко С., Мазур Т. Визначення можливостей використання інвестиційного потенціалу страхових компаній в Україні. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Вип. 1 (18). С. 259-266.

8. Кулина Г. Інноваційні підходи до розвитку страхової діяльності в Україні та світі. Матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. „Модернізація економіки: сучасні реалії, прогностичні сценарії та перспективи розвитку” (Херсон, 25–26 квітня 2019 р.). Херсон: Видавництво ФОП Вишемирський В.С., 2019. С. 639-641.

9. Куцик П. О., Сороківський В. М., Кузьма Х. В. Статистичні підходи до оцінювання величини фінансових ресурсів страхових компаній. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2022. № 66. С. 5-9.

10. Маршук Л. М., Плахтій В. Г. Особливості оподаткування страхових компаній в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Молодий вчений*. 2019. № 3 (67). С. 443-447.

11. Парфьонов Я. В. Інвестиційна діяльність страхових компаній в Україні та країнах. *Економіка та держава*. 2019. № 6. С. 55-58.

12. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02. 12. 2010 (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n10756>

13. Попович Д. В., Герило А. В., Костів М. Б. Особливості оподаткування страхового бізнесу на сучасному етапі. *Молодий вчений*. 2021. № 9 (97). С. 61-65.

14. Прасолова С. Оцінка особливостей формування та використання фінансових ресурсів зарубіжними страховими компаніями. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2019. № 3 (94). С. 88-99.

15. Про затвердження Положення про обов'язкові критерії і нормативи достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика : Розпорядження Нацкомфінпослуг від 07.06.2018 р. № 850. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0782-18#n7>.

16. Прокопчук О. Т., Цимбалюк Ю. А., Мельник К. М. Інвестиційна діяльність страхових організацій в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 16. С. 5-12.

17. Про страхування : Закон України від 18.11 2021 № 1909-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>

18. Ситник Н., Тишковець М. Фінансово-економічна безпека страхової компанії та її забезпечення. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1262/1216>.

19. Татарин Н., Підручняк К. Особливості фінансової діяльності страхових компаній в Україні. *Молодий вчений*. 2022. № 5 (105). С. 30-35.

20. Тимчак М. В., Чепара І. П. Реформування страхової діяльності в Україні: концептуальні підходи та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського Університету. Сер.: Економіка*. 2023. Вип. 1 (61). С. 166-171.

21. Чуницька І. І., Богріновцева Л. М. Особливості діяльності страхових компаній на фінансовому ринку України в умовах воєнного стану. *Інфраструктура ринку*. 2023. Вип. 71. С. 251-257.

22. Шаповал Л., Кудлай К. Оцінка рентабельності діяльності страхових компаній. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2020. Вип. 32. С. 81-86.

23. Шірінян Л. В., Шірінян А. С. Нова методологія комплексної оцінки конкурентоспроможності ринку страхових послуг України: фактори масштабу і суперництва, тенденції та порівняння. *Облік і фінанси*. 2019. № 1 (83). С. 153-162.

24. Шорох В. Д. Система оцінки ризику діяльності страхового брокера. *Причорноморські економічні студії*. 2023. Вип. 79. С. 201-205.

25. Aleskerova Yu., Rachok V. Analysis of the insurance company's financial status assessment. *The scientific heritage*. 2020. № 43. С. 3-11.

26. Bellando J.-L. Assessing the financial health of insurance undertakings to protect the insured from the risks to which these firms are exposed: Solvency rules. URL: <https://www.oecd.org/finance/insurance/1857594.pdf> .

27. VanderLinden Sabina L.B, Millie Shân M., Anderson Nicole, Chishti Susanne. The INSURTECH Book: The Insurance Technology Handbook for Investors, Entrepreneurs and FinTech Visionaries. Wiley, 2018. 321 p.

28. Nealon P., Yit B. A Financial Approach for Determining Capital Adequacy and Allocating Capital for Insurance Companies. URL: http://www.actuaries.org/AFIR/colloquia/tokyo/nealon_yit.pdf